

Утвърдил: .....

Декан

Дата .....

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Философски

Специалност: (код и наименование)

Ф	Ф	С	0	4	0	1	1	2
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Социология

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

И	3	4	3
---	---	---	---

Български стратификационни трансформации

Преподавател: ас. д-р Димитър Благоев

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Курсов учебен проект (разработка на курсова работа)	30
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	60
Обща извънаудиторна заетост		90
ОБЩА ЗАЕТОСТ		150
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		3
ОБЩО ЕКСТ		5

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Участие в тематични дискусии в часовете	50%
2.	Тестова проверка	20%
3.	Изпит – защита на курсова работа	30%

Критерии за оценяване:

Крайната оценка по дисциплината се формира от три компонента:

1. Ефективно участие в тематични дискусии в часовете (Д);
2. Тест (Т);
3. Изпит – публична защита на курсова работа (КР);

NB: Конкретните критерии за оценяването по всеки отделен компонент са приложени след анотацията и учебното съдържание.

Анотация на учебната дисциплина:

Цели на курса:

Основната цел на курса е да се демонстрира продуктивността на стратификационния анализ при разбирането на процесите на социална промяна в българското общество от началото на двадесет и първи век. За тази цел курсът предлага използването на една специфична реконцептуализация, в която промяната в житейските шансове е свързана със стратификационната динамика. Фокусът е върху социологическото разбиране на трансформациите в процесите на стратификацията в българската социалност чрез прилагане на една сравнителна перспектива при анализите на конкретни набори от емпирична информация, получена както с качествени, така и с количествени методи.

Съществена цел на курса е привличане на студентската активност към реална включеност в образователния процес с оглед на съвместното постигане на социологическа компетентност и познание на специфичните стратификационни процеси в българските пост-социалистически социални трансформации.

Анотация.

Курсът е предназначен за студенти, интересувани се от социологическо разбиране на социалните трансформации, случващи се през последното десетилетие в България. В него се използва една социологическа перспектива към социалната стратификация, разгърната в курса „Социология на социалната стратификация”, предлаган в четвърти семестър. От нейни позиции стратификацията се проблематизира като процес на динамизиране на механизмите и ресурсите за социално разполагане.

В първата част на курса се дискутират няколко основни проблемни полета, чийто общ знаменател е преакцентирането на социологическия интерес върху разбирането на социалната стратификация като процеси на промяна и динамизиране на принципите, механизмите, факторите и ресурсите за социално разполагане. От подобна перспектива се търсят аргументи за преосмислянето на една класическа категория като социалната позиция като същностно динамична в реферативната рамка на житейските шансове.

Във втората си част курсът е изграден върху разбирането, че основният социологически проблем при анализа на стратификационните промени в България от началото на XXI в. е дали и как движещите историческия процес на социална трансформация сили (противоречия) генерират набора от условия за превръщането на социалния динамизъм в основен принцип на социалния живот. Социологическата реконструкция на процесите на стратификационна трансформация в България в посочения период се осъществява чрез анализ на взаимната им спрегнатост с трансформационните процеси на тоталността от социални отношения. Това се прави чрез анализ на движещите тези процеси противоречия, 1) характерни за конкретни фази на процесите на реструктуриране на социалния живот, 2) разгръщащи се или затлачени на локално ниво на типичен голям и типичен малък град; като резултатите от двата хода са взаимодопълнителни.

Работата в курса е свързана с използването на емпирични данни от проведени през последните години в България изследвания с количествени и качествени методи, като целта е студентите да формират умения за вторичен анализ на данни, който ще бъде осъществяван по отношение на конкретната предметна област на курса.

Часовете са организирани под формата на дискусии по специфични социологически проблеми в рамките на тематичната област на курса, като това предполага предварителна подготовка на студентите за всяка дискусия (прочетени конкретни социологически текстове, анализирани предоставени емпирични данни).

Предварителни изисквания:

Изисквания за допускане до изпит:

Текуща оценка, равна или по-висока от „среден 3” (образувана като средно-аритметична от оценка за участието на семинарните занятия и оценка от тест в средата на семестъра).

Очаквани резултати:

Студентите, преминали успешно през курса, ще постигнат умения за проблематизация, идентификация и анализ на различни аспекти, елементи и измерения на процесите на трансформация в социалната стратификация през последните три десетилетия в България.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1.	Въведение в проблематиката: Социалната стратификация като процес. Процеси на стратификация – трансформации и динамизиране на принципите, механизмите, факторите и ресурсите за социално разполагане.	4 часа лекции
2.	Предметно-познавателни проблеми при социологическото разбиране на пост-социалистическите стратификационни трансформации. Между турбулентност и структуриране: Случаят „България” (<i>първа част</i>). Проблемите на статичното разбиране на социалната стратификация в контекста на задачата по социологическо разбиране на социалната промяна. Концептуализацията на стратификацията през призмата на „процесуалността” като възможност за преодоляване на познавателните трудности. <u>Текст за дискусия:</u> Благоев, Д. (2009). Процеси на стратификационна трансформация в България след 1989г.: Методологически предизвикателства и социоисторически контексти на динамизацията на социалния живот. <i>Социологията пред предизвикателството на различията</i> . Университетско издателство „Св.Кл. Охридски”. София, с. 319-339.	2 часа лекции 2 часа семинарни упражнения
3.	Предметно-познавателни проблеми при социологическото разбиране на пост-социалистическите стратификационни трансформации. Между турбулентност и структуриране:	2 часа лекции

	<p>Случаят „България” (<i>втора част</i>). Социологическа критика на идеологизацията и ценностната ангажираност, както и на универсализацията на обичайно използваните подходи.</p> <p>Контрапункти: Стратификацията като икономически неравенства (бедни vs. богати). Идеологизация на предмета и ценностна ангажираност при неговите „анализи”. Стратификация и пререструктуриране на видовете капитали – универсализация на неконтекстуални подходи при „анализите” на българския социален свят.</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Райчев, А., К. Колев и А. Бунджулов. (1999). <i>Социалната стратификация в България</i>. Фондация „Фридрих Еберт”, Социалдемократически институт, София.</p>	<p>2 часа семинарни упражнения</p>
<p>4.</p>	<p>Реконцептуализация I: Стратификация и социална промяна – социалните позиции в перспективата на трансформациите на житейските шансове. Социалните позиции като обективации на житейски шансове.</p> <p>Социологическото значение на връзката между „социална позиция” и „начин на живот”, и „социална позиция” и „житейски шансове” в контекста на отношението „дейност – общуване”. По какъв начин рефлексията върху социалната позиция през житейски шансове увеличава аналитичните възможности?</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Благоев, Д. (2008). Житейски шансове и статусна динамика. <i>Състояние на обществото</i>. Институт „Отворено общество”. София, с. 177-185.</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
<p>5.</p>	<p>Реконцептуализация II: Динамика на социалните позиции в контекста на нехомогенна социална промяна в българския социален свят. Гранични условия на възможност на изследователската перспектива към „разширената онтология” на социалните позиции.</p> <p>Социологическо изследване и анализ на динамиката на социалните позиции в българската социалност в края на първото десетилетие на XXI век (върху данни от три представителни изследвания).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Благоев, Д. (2008). Житейски шансове и статусна динамика. <i>Състояние на обществото</i>. Институт „Отворено общество”. София, с. 186-220.</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>

6.	<p>Стагниране vs. експанзиране на социалната мобилност: Динамика в процесите на социалното разполагане в трансформиращите се социални пространства в началото на XXI век.</p> <p>Социологическо изследване и анализ на модели на социална мобилност в малък ре-индустриализиран български град: случаят „Севлиево” (върху данни от количествени и качествени методи).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Благоев, Д. (2006). Модели на социална мобилност в ре-индустриализиран малък град. <i>Годишник на Софийския университет, Книга „Социология”, том 96-98. Университетско издателство „Св. Климент Охридски”. София, с. 5-27.</i></p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
7.	<p>Социалните позиции като субективни представи в сравнителна перспектива в началото на XXI век. Икономическата активност като диференциращ фактор за наличие или липса на позитивен потенциал в социалните позиции.</p> <p>Субективно социално разполагане и промени в него. Връзка между промените в личния живот и „субективната“ социална мобилност. Пенсионирането като загуба на ресурси за промяна в социалното разполагане.</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Благоев, Д. (2019). <i>Стратификационни промени в българската социалност в началото на XXI век: Динамизиране, стабилизиране, ерозиране на социални позиции (дисертация, ръкопис)</i>, с. 136-153.</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
8.	<p>Тест (2 часа).</p> <p>Дискусия върху отговорите на теста (2 часа).</p>	<p>4 часа семинарни упражнения</p>
9.	<p>Амалгамни стратификационни промени в „Първа класа” България и „Second hand” България: Малкият град като поле на сблъсък между динамизацията на социални позиции и статуквото на оцеляването (<i>първа част</i>).</p> <p>Социологическо изследване и анализ на динамиката на социалните позиции в малък де-индустриализиран български град: случаят „Елхово” (върху данни от качествени методи).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>

	<p>Георгиева В. (2010). Предприемачът в малкия град – между социалния статус и статуквото на оцеляването. <i>Дипломна работа в Специалност „Социология” на СУ.</i></p>	
10.	<p>Амалгамни стратификационни промени в „Първа класа” България и „Second hand” България: Малкият град като поле на сблъсък между динамизацията на социални позиции и статуквото на оцеляването (<i>втора част</i>).</p> <p>Социологическо изследване и анализ на динамиката на социалните позиции в малък ре-индустриализиран български град: случаят „Севлиево” (върху данни от качествени методи).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Георгиева В. (2010). Предприемачът в малкия град – между социалния статус и статуквото на оцеляването. <i>Дипломна работа в Специалност „Социология” на СУ.</i></p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
11.	<p>Масовите представи за справедливост и неравенство като елемент от процесите на стратификационна трансформация в контекстите на стагнирана социална промяна. Сблъсъкът между очакванията към социалните позиции и актуалното им възприятие в процесите на неконсистентна социална промяна.</p> <p>Българският „парадокс” на „status devaluation”: Взаимната игра между оценностяването на социалните позиции „преди” и „сега”.</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Sgourev, S. V. (2006). Lake Wobegon upside down: the paradox of status-devaluation. <i>Social forces</i>, 84(3), 1497-1519. [Български превод]</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
12.	<p>На стратификационните граници и отвъд тях (<i>първа част</i>): „Бягството от социални позиции”. Индивидуализацията на идентичността и пространствената мобилност на българските емигранти като публично валидни персонални решения на проблемите с „кризата на статуса” им в България.</p> <p>Социологическият парадокс за „актуалната” позиция на трудовите мигранти. Изследователски аргументи за извеждането на връзката „социални позиции – пространствена мобилност – нагласи и идентичности” в контекста на трудовата емиграция.</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Кабакчиева, П. (2008). Пространствена мобилност и социални неравенства. <i>Доклад на конференция.</i></p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>

13.	<p>На стратификационните граници и отвъд тях (<i>втора част</i>): Пространствена контекстуалност на социалните позиции като резултат на глокализацията на жизнените форми. Персонален <i>locus</i> и социален <i>status</i> в контекста на социалните промени в България в началото на XXI век.</p> <p>Глобализация и „дигитални средни класи“ в динамичните контексти на столичния град (върху един пример на „дигитално“ българско предприемачество чрез crowdfunding).</p> <p><u>Текст за дискусия:</u></p> <p>Благоев, Д. (2016). „Дигитално“ предприемачество: Технологични потенциали и стратификационни ограничения. <i>Икономическа социология 4.0</i>. ИК-УНСС, София, 89-97.</p>	<p>2 часа лекции</p> <p>2 часа семинарни упражнения</p>
14.	<p>Обобщение: Стратификация и промяна при пост-социализма. Различия в ценностната легитимация на социалната мобилност в зависимост от социалните позиции: (Де)мотивиращ ефект на процесите на стратификация в началото на XXI век в България.</p>	<p>4 часа лекции</p>
15.	<p>Публична дискусия върху темите и анотациите на курсовите работи.</p>	<p>4 часа семинарни упражнения</p>

Конспект за изпит – няма.

Изпитът представлява публична защита на предварително разработени от студентите курсови работи.

Крайната оценка (КО) по дисциплината се формира от три компонента и се получава по следната формула:

$$КО = 0,5*Д + 0,2*Т + 0,3*КР, \text{ където:}$$

1. Д – Участие в тематични дискусии в часовете (50% от оценката);
2. Т – Тест в средата на семестъра (20% от оценката);
3. КР – Изпит – публична защита на разработена курсова работа (30% от оценката).

За оценка „ Отличен “	$5,50 \leq КО \leq 6,00$
За оценка „ Много добър “	$4,50 \leq КО < 5,49$
За оценка „ Добър “	$3,50 \leq КО < 4,49$
За оценка „ Среден “	$3,00 \leq КО < 3,49$
За оценка „ Слаб “	$2,00 \leq КО < 2,99$

Критериите за оценяване на всеки от компонентите са следните:

<i>1. Участие в тематични дискусии в часовете (Д)</i>	
За оценка „Отличен“	Студентът участва редовно в тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и допринася съществено за тяхната продуктивност и полезност; демонстрира рефлексия и разбиране по мнозинството от дискутираните основни въпроси.
За оценка „Много добър“	Студентът участва редовно в тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и отчасти допринася за тяхната продуктивност и полезност; демонстрира рефлексия и разбиране по голяма част от дискутираните основни въпроси.
За оценка „Добър“	Студентът участва в част от тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и понякога допринася за тяхната продуктивност и полезност; демонстрира рефлексия и разбиране по малка част от дискутираните основни въпроси.
За оценка „Среден“	Студентът не участва редовно в тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и много рядко допринася за тяхната продуктивност и полезност; не демонстрира рефлексия и разбиране по голяма част от дискутираните основни въпроси.
За оценка „Слаб“	Студентът не участва в тематичните дискусии по предварително прочетените текстове и не допринася за тяхната продуктивност и полезност; не демонстрира рефлексия и разбиране по мнозинството от дискутираните основни въпроси.

<i>2. Тест в средата на семестъра (Т)</i>	
За оценка „Отличен“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е над 80% от максималния брой точки в теста.
За оценка „Мн.добър“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е между 60% и 80% от максималния брой точки в теста.
За оценка „Добър“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е между 40% и 60% от максималния брой точки в теста.
За оценка „Среден“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е между 20% и 40% от максималния брой точки в теста.
За оценка „Слаб“	Точковият еквивалент на отговорите на студента на теста е под 20% от максималния брой точки в теста.

3. Публична защита на разработена курсова работа (КР)

<p>За оценка „Отличен“</p>	<p>Студентът е разработил курсова работа, релевантна на предметното поле на курса и с аналитичен фокус върху конкретно измерение на стратификационните промени в българската социалност; формулираните изследователски въпроси и хипотези са аргументирани; анализът съдържа социологическа аргументация и завършва с проверими изводи – резултат от самия анализ, които подкрепят основната теза на курсовата работа.</p>
<p>За оценка „Много добър“</p>	<p>Студентът е разработил курсова работа, релевантна на предметното поле на курса и с аналитичен фокус върху конкретно измерение на стратификационните промени в българската социалност; голяма част от формулираните изследователски въпроси и хипотези са аргументирани; по-голямата част от анализа съдържа социологическа аргументация; повечето от аналитичните изводи са в резултат на самия анализ и в мнозинството си подкрепят основната теза на курсовата работа.</p>
<p>За оценка „Добър“</p>	<p>Студентът е разработил курсова работа, която не е достатъчно релевантна на предметното поле на курса или не е достатъчно аналитично фокусирана върху конкретно измерение на стратификационните промени в българската социалност; само част от формулираните изследователски въпроси и хипотези са аргументирани; само част от анализа съдържа социологическа аргументация; само част от аналитичните изводи са в резултат на самия анализ или връзката им с основната теза на курсовата работа е проблематична.</p>
<p>За оценка „Среден“</p>	<p>Студентът е разработил курсова работа, която не е достатъчно релевантна на предметното поле на курса или не е достатъчно аналитично фокусирана върху конкретно измерение на стратификационните промени в българската социалност; мнозинството или всички изследователски въпроси и хипотези не са аргументирани; аргументацията в анализа страда от социологическа недостатъчност; мнозинството от аналитичните изводи не са в резултат на самия анализ или връзката им с основната теза на курсовата работа е проблематична.</p>
<p>За оценка „Слаб“</p>	<p>Студентът не е разработил курсова работа или не я е разработил самостоятелно, или е разработил такава, която не е релевантна на предметното поле на курса или не е аналитично фокусирана върху конкретно измерение на стратификационните промени в българската социалност; не са формулирани изследователски въпроси и хипотези; липсва социологическа аргументация в анализа; аналитичните изводи не са в резултат на самия анализ или липсват, или липсва връзка между тях и основната теза на курсовата работа; или са нарушени драстично правилата за цитиране на използваните източници.</p>

Библиография

Основна литература:

Благоев, Д. (2016). „Дигитално“ предприемачество: Технологични потенциали и стратификационни ограничения. *Икономическа социология 4.0*. ИК-УНСС, София, 89-97.

Благоев, Д. (2009). Процеси на стратификационна трансформация в България след 1989г.: Методологически предизвикателства и социоисторически контексти на динамизацията на социалния живот. *Социологията пред предизвикателството на различията*. Университетско издателство „Св.Кл. Охридски“. София, с. 319-339.

Благоев, Д. (2008). Житейски шансове и статусна динамика. *Състояние на обществото*. Институт „Отворено общество“. София, с. 177-220.

Благоев, Д. (2006). Модели на социална мобилност в ре-индустриализиран малък град. *Годишник на Софийския университет, Книга „Социология“, том 96-98*. Университетско издателство „Св.Климент Охридски“. София, с. 5-27.

Георгиева В. (2010). Предприемачът в малкия град – между социалния статус и статуквото на оцеляването. *Дипломна работа в Специалност „Социология“ на СУ, непубликувано*.

Кабакчиева, П. (2008). Пространствена мобилност и социални неравенства. *Доклад на конференция*.

Райчев, А., К. Колев и А. Бунджулов. (1999). *Социалната стратификация в България*. Фондация „Фридрих Еберт“, Социалдемократически институт. София.

Тилкиджиев, Н. и М. Димов (2003). *Статусна основа на демократичната консолидация през пост-комунизма*. Изток-Запад, София.

Фотев, Г. (1998) Социални неравенства и справедливост. *Социалното разслояване в България и Република Македония*. ЛИК, София.

Sgourev, S. V. (2006). Lake Wobegon upside down: the paradox of status-devaluation. *Social forces*, 84(3), 1497-1519. [Български превод]

Допълнителна литература:

Архив емпирични данни. (2016; 2010; 2005). Дълбочинни интервюта.

Архив емпирични данни. (2016; 2008; 2006). Представително изследване.

Кабакчиева, П. и Д. Благоев (2016). Промени в социалните позиции и в житейските шансове в малкия град. *Аналитичен доклад от изследователски проект, непубликувано*.

Кабакчиева, П. (2001). Идеологическото конструиране на социалните йерархии. *Гражданското общество срещу държавата*. ЛИК, София.

Дата: 15. 02. 2020 г.

Съставил: ас. д-р Димитър Благоев